

Borysiuk L.R. The Tendencies of the Scientific Complexes Development in the System of Uninterrupted Education.

The main tendencies of the development and the successful functioning of the scientific complexes such as: the activation of the complex members cooperation concerning the distribution of the exponential education, the increase of the educational services quality, the reservation of the material resources of their activity are characterised in the article.

The profession choice which is current for a specific region is important in the conditions of the scientific complex. The creation of the own educational portal, active usage of new means, forms and methods of education which are oriented on the usage of the information technologies and the realization of the pedagogical innovations are necessary for the productive complex functioning.

Key words: a scientific complex, the tendencies of its development, uninterrupted education, multilevel education, the model of level training

Рецензент: Тадеєв П.О., кандидат фізико-математичних наук

УДК 377.011.3 – 052:005.342

Булах А. В.

ФЕНОМЕН ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Швейна промисловість вирішує одночасно багато завдань державного рівня. Галузь є однією з найбільш соціально вагомих, адже вона має забезпечувати населення високоякісною швейною продукцією, задовольняти матеріальні потреби людей з урахуванням специфіки попиту в різних областях, повніше використовувати трудові ресурси в сфері легкої промисловості. Водночас сучасна ситуація в економіці України потребує розв'язання таких кардинальних взаємопов'язаних проблем, як вихід із кризи та піднесення і розвиток виробництва в даній галузі. Якою б важкою не була в даний момент ситуація в швейній промисловості, вона зовсім не безвихідна.

Розвиток ринкових відносин в Україні впливає на підвищення вимог до професійної підготовки робітничих кадрів в галузі швейної промисловості, що зумовлено необхідністю розв'язання першочергових завдань, поставлених перед швейною промисловістю України. Насамперед йдеться про формування і розміщення державних замовлень, координування діяльності підприємств, пов'язаних з виконанням цих завдань; розроблення програм перспективного розвитку нового вигляду сировини і сприяння збалансованому розвитку підгалузей. Їх реалізація можлива за умов забезпечення якісним кадровим персоналом, зокрема кваліфікованими робітниками.

Водночас слід звернути увагу на парадоксальну ситуацію, що характеризується, з одного боку, гострим дефіцитом робітничих кадрів, а з другого – зростаючим безробіттям серед працівників робітничих професій зазначеної галузі. Причин для її виникнення багато: застарілі обладнання і технології на діючих виробництвах, низький рівень готовності або небажання працюючих робітників до опанування новими знаннями та вміннями, швидкі зміни в соціально-економічній ситуації, внаслідок яких виникає нестабільність та непередбачуваність кризового становища на виробництві тощо.

Таким чином, актуалізується необхідність створення необхідних передумов формування нового типу кваліфікованих робітників для швейної галузі, що вимагає від педагогічних колективів ПТНЗ нових підходів до підготовки випускників, а саме: нового

погляду на підприємницьку діяльність та формування підприємницької компетентності як педагогічного феномену, здатного забезпечити задоволення потреби й одержання прибутку особам у разі виникнення кризових ситуацій в їх життєдіяльності, в умовах жорсткої конкуренції на ринку праці.

З огляду на зазначене вище, **метою** цієї статті є виокремлення основних характеристик підприємницької діяльності для подальшого врахування їх у змісті професійної підготовки учнів ПТНЗ швейного профілю.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що проблема підприємницької діяльності в ринкових умовах активно досліджується економістами, соціологами, філософами, психологами. Економічну та трудову підготовку випускників загальноосвітніх шкіл досліджують вчені-педагоги С. Вовканич, А. Вихруш, В. Мадзігон, І. Дрокопенко, В. Сидоренко, Г. Левченко та ін. Психологічні умови формування готовності до трудової діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів обґрунтовано в наукових працях С. Герасіної. В дисертації М. Левочки висвітлено зміст поняття «економічна компетентність» як теоретико-методологічного підґрунтя концептуальної моделі професійної компетентності фахівців економічної галузі. Формування підприємницької компетентності майбутніх фахівців ресторанного господарства досліджує М. Ткаченко. Відзначаючи дедалі більший науковий інтерес до цієї проблеми, слід зауважити, що дослідження підприємницької діяльності як педагогічного феномену в професійній підготовці учнів ПТНЗ швейного профілю на сьогодні не набули належного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Використання компетентнісного підходу розкриває нові можливості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників або підприємців у сфері швейного профілю. Наповнення змісту професійного навчання знаннями щодо підприємницької діяльності, формування умінь і навичок їх застосування в практичній діяльності з урахуванням набутого досвіду уможливають успішність і своєчасність орієнтації майбутніх швейників в установках і цінностях щодо власних можливостей та подальшої трудової самореалізації.

У Законі України «Про професійно-технічну освіту», «Концепції розвитку професійно-технічної освіти України» визначається необхідність створення сприятливих умов для свідомого вибору та вмотивованого здобуття кожним учнем професії, залучення його до продуктивної праці відповідно до покликань та інтересів з урахуванням потреб вітчизняної економіки у кваліфікованих робітниках. Узагальнюючи позиції різних дослідників, можна відзначити, що у значної частини учнів ПТНЗ сформований недостатній рівень підготовки до набуття нових компетенцій, соціальної і професійної мобільності та самовдосконалення, який призводить до зниження їхньої конкурентоспроможності.

Принагідно зазначити, що в ПТНЗ навчаються не кращі учні з точки зору їх академічної підготовки та соціальних характеристик. Більшість з них потребують особливого психолого-педагогічного супроводу, який має здійснюватися в умовах актуалізації соціально-значущої ролі їх професійної освіти, розвитку індивідуально-професійних якостей і здібностей та формування готовності до реалізації власного трудового потенціалу [1].

Саме з цих причин особливо гостро постає питання невідповідності випускників ПТНЗ до працевлаштування в ринкових умовах, що проявляється, зокрема в недостатньому рівні розвитку їхньої здатності до підприємницької діяльності, відсутності сформованих знань, умінь і навичок її самостійного ведення. На необхідності формування навичок підприємництва як однієї з важливих особистісних якостей сучасного професіонала наголошують у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: І. Бех, Д. Закатнов, І. Зязюн, О. Ігнатівич, Н. Литвинов, Н. Ничкало, Л. Орбан-Лембрик, П. Перепелиця, Н. Побірченко, В. Рибалко, Б. Федоришин, С. Чистякова.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що вітчизняні вчені, які здійснювали експериментальне вивчення структури здатності учнів ПТНЗ до підприємництва, пропонували вирішення проблеми її розвитку на основі удосконалення дидактичних принципів трудової та професійної підготовки молоді на всіх етапах навчання. Серед головних професійно-діяльнісних властивостей особистості, необхідних для орієнтації у різноманітних ситуаціях ринкових відносин, визначено активність, ініціативність, відповідальність, самостійність, творчість, дисциплінованість тощо. Актуальною також вважається потреба розвитку у випускників ПТНЗ здатності оволодівати новими технологіями, способами пошуку та користування інформацією про ринок праці. Серед провідних індивідуальних властивостей, притаманних майбутньому підприємцю, М. Лукашевич, О. Киричук, Н. Побірченко, Ю. Швалб визначають самостійність мислення, самоорганізованість, впевненість, компромісність, вільне спілкування, емоційно-вольову саморегуляцію.

Педагогічна практика свідчить, що нині у професійній підготовці учнів ПТНЗ проблема психологічної готовності до підприємницької діяльності набула особливого значення. Підтвердженням цьому також є результати аналізу наукової літератури. Так, у вивченні психологічних основ розвитку здатності до підприємництва чільне місце посідають дослідження стратегій творчої діяльності у працях В. Мадзігона, Н. Ничкало, Н. Побірченко, які вивчають сучасні вимоги до підготовки особистості фахівця; В. Васильєв, Н. Лозинська досліджують особливості адаптації молодого робітника на виробництві; О. Киричук, О. Корчевна, В. Скульська, М. Туленков вивчають ринок праці та працевлаштування молоді.

Сьогодні, коли Україна переходить до ринкової економіки, кожний випускник ПТНЗ без усякого упередження повинен осмислити, що підприємницька діяльність – це діяльність ініціативних, творчих, енергійних, кмітливих, цілеспрямованих, порядних людей, що реалізують важливі, складні, сміливі ідеї та рішення, беручи на себе ризик, пов'язаний з їхньою реалізацією.

Науковці наголошують на тому, що підприємницька діяльність є поняттям широким, яке втілює в собі інтелектуальні якості, потрібні в управлінні, в менеджменті, бізнесі, маркетингу, комерційній діяльності, технології, товарному виробництві на рівні різноманітних інституцій багатогранної інфраструктури ринку. Хоча підприємницька діяльність близька такому чиннику, як праця, в історії ринку її виділяють в якості особливого чинника виробництва – в силу тієї особливої ролі й значимості, яку ця діяльність має для кожної людини, для окремої фірми і для ринкової економіки в цілому.

Безумовно, головна особливість сучасного підприємця – вміння відкривати нові можливості виробництва, просування товарів та послуг від виробника до споживача, володіння маркетинговою діяльністю, що дає змогу знати потреби ринку в нових výroбах та модернізації існуючих відповідно до запитів споживача, а ще – ініціативність, кмітливість і вміння організувати й скоординувати роботу трудового колективу, фахівців своєї команди (апарату), спроможність чітко усвідомлювати і враховувати можливості партнерів та конкурентів, готовність взяти на себе ризик, щоб забезпечити здійснення своїх ідей, успіх і розквіт своєї справи.

Очевидно, що підприємництво безпосередньо пов'язане з малими підприємствами, їх розвитком і є обов'язковим компонентом ринкової економіки. В нашій країні до останнього часу ставлення до підприємницької діяльності завжди було негативним, оскільки пов'язувалося з експлуатацією, капіталізмом, нетрудовими доходами. На це вказують у своїх працях вітчизняні вчені-економісти, які здійснюють оцінку та аналіз проблем розвитку малого підприємництва в Україні: Л. Воротіна, О. Пирог, О. Майсюра, В. Виговська та ін. Наприклад, роботи Л. Воротіної [5, 6] присвячені соціальній відповідальності підприємств малого бізнесу в конкурентних умовах та визначенню шляхів збереження потенційних можливостей підприємств малого бізнесу в Україні.

У контексті нашого дослідження має цінність наукова праця вітчизняного вченого-економіста О. Пирога [7], який займався дослідженням питання щодо інвестування в розвиток малих підприємств в Україні. Так, оцінивши результати діяльності малих підприємств за основними показниками у розрізі регіонів України за період 2004–2008 рр., він визначив пріоритетні регіони та види економічної діяльності щодо інвестування малих підприємств. Не менш важливими для визначення феномену підприємницької діяльності, на наш погляд, є результати комплексного аналізу розвитку малого бізнесу в Україні на основі статистичних даних, який здійснили і висвітлили в своїх працях О. Майсюра [8] та В. Виговська [9]. Проблеми функціонування вітчизняних малих підприємств, чинники, які перешкоджають їх розвитку, та можливі шляхи їх подолання, визначені в їхніх наукових працях, можуть слугувати для подальшого розроблення основних характеристик підприємницької діяльності як педагогічного феномену з метою врахування в змісті навчання.

Втім, незважаючи на значну кількість досліджень, питання діяльності малого бізнесу на регіональному рівні потребують подальшого вивчення. Адже в умовах ринкових відносин підприємницька діяльність є однією з ключових властивостей, що дає змогу досягти успіху навіть у неординарних, екстремальних умовах, коли потрібен швидкий пошук, прийняття й реалізація оптимальних маркетингових та комерційних рішень. У своїй діяльності сучасний підприємець вміло організовує реалізацію всіх управлінських функцій, від яких залежить успіх не тільки його справи, а й держави, суспільства в цілому. Він ясно бачить мету своєї діяльності, чітко формує завдання, приймає рішення та досягає кінцевих результатів. Тому формування особистості сучасного підприємця потребує наполегливої професійної підготовки, уміння думати конкретно, широко й системно, перспективно, з урахуванням законів ринку, але головне – здатності виявити себе здібним суб'єктом ринкових відносин, що вміє використовувати світовий досвід підприємницької діяльності.

З огляду на зазначену тему нашого дослідження вважаємо за необхідне зауважити, що аби успішно виконувати названі функції, випускник ПТНЗ швейного профілю повинен володіти певними здібностями, в числі яких обов'язково повинні бути вміння приймати нестандартні рішення, розумітися в людях, точно оцінювати їх достоїнства й недоліки. Обставини можуть розкрити підприємницький талант, а можуть і занепасти його.

Тому ситуація на ринку праці спонукає нас шукати ефективні шляхи підготовки майбутніх швейників до підприємницької діяльності. У даний час змінилися вимоги роботодавців до випускників професійної освіти. Основні тенденції у кваліфікаційних вимогах роботодавців проявляються в розширенні числа обов'язків (функцій, зон відповідальності – компетенцій); виділенні груп пріоритетних (найважливіших) професійних навичок і вмінь; орієнтації на більш високий рівень кваліфікації; зростання значущості функціональних (ключових) компетенцій; вимогливості до особистісних якостей працівників; вимогах націленості на саморозвиток і самонавчання. Виявляється, що пріоритетними для роботодавця є такі функціональні якості працівника, як комунікабельність, вміння працювати в команді, самоорганізація і вміння планувати робочий час, вміння працювати з інформацією, презентаційні навички, здатність знаходити вихід із конфліктних ситуацій, особистісні якості: відповідальність, гнучкість, кмітливність, енергійність, толерантність.

Особливість сучасної ситуації полягає в тому, що вищезазвані якості й компетенції однаково необхідні як успішному працівникові, так і його роботодавцю-підприємцю. Сьогодні можна навіть говорити про особливість підприємницької компетенції з точки зору практичного вираження діяльнісної, методологічної, комунікативної та інших компетенцій, потрібних у сучасному світі. Інакше кажучи, кожен випускник освітнього закладу повинен бути тою чи іншою мірою підприємцем. Підприємництво стає необхідним компонентом функціональної грамотності не тільки підприємця, але й кваліфікованого робітника, зокрема швейної галузі.

Треба зауважити, що підприємець аж ніяк не є простим виконавцем кимось запропонованих функцій. На першому плані знаходяться його власні ідеї, саме їх він і намагається реалізувати. Він повинен уміти визначити ситуативні межі своїх можливостей до дії, самостійно брати на себе ризик виходу за ці межі. Це означає, що він має оцінювати можливі наслідки власних вчинків і впевнено відстоювати свою позицію. В основі його здатності до дії – позиція експериментатора, який в конкретній ситуації прагне випробувати те, що представляється йому найбільш оптимальною формою роботи. Тому підприємець повинен володіти такою якістю, як здатність до індивідуальних дій. Вона, у свою чергу, заснована на впевненості у власних силах і здатності сприймати нові перспективи становлення та розвитку; здібності до діалогу, відстоювання власної позиції; на вмінні поважати думку інших і досягати угоди; здатності правильно оцінювати об'єктивну реальність, що дозволяє знаходити рішення, оптимальні в конкретних обставинах [10].

Сьогодні в Україні відбувається становлення нової системи професійно-технічної освіти, що супроводжується суттєвими інноваційними змінами:

- розроблення та впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти;
- оновлення та затвердження оптимального переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників;
- оптимізацією мережі ПТНЗ різних типів, професійних спрямувань та форм власності з урахуванням демографічних прогнозів, регіональної специфіки та потреб ринку;
- розробленням навчально-виробничих комплексів;
- удосконаленням механізму формування державного замовлення на підготовку робітничих кадрів відповідно до реальних потреб економіки, регіональних ринків праці, запитів суспільства;
- удосконаленням системи підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації педагогів професійно-технічної освіти на базі вищих навчальних закладів та профільних ПТНЗ;
- утворенням на базі діючих навчально-(науково)-методичних кабінетів професійно-технічної освіти центрів забезпечення нової якості професійно-технічної освіти [11].

Система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі. Сучасна освіта представляється як становлення людини, актуалізує в собі підприємницьке й творче начало, що дає йому можливість отримання себе, своєї неповторної індивідуальності, духовності, творчої свободи.

Отже, проблема впровадження у практичну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників швейного профілю інноваційних технологій є на сучасний момент досить актуальною. Сучасне швейне виробництво не тільки не знижує, а, навпаки, підвищує вимоги до рівня професійної компетентності випускників професійно-технічних навчальних закладів. Очевидним є те, що нині мати диплом кваліфікованого робітника замало, необхідно вміти підтвердити його наявність ґрунтовно сформованими компетенціями, включаючи практичні вміння, навички та здатність їх реалізувати.

Висновок Для розвитку підприємництва в ринкових умовах господарювання необхідно вести цілеспрямовану підготовку молоді в професійно-технічних навчальних закладах, збагачуючи її знаннями з економіки, розвиваючи її творче мислення, культуру підприємницької діяльності. Основною ознакою готовності учнів ПТНЗ швейного профілю до підприємницької діяльності є самостійність і незалежність, творче ставлення до створення нових моделей одягу, до вирішення виробничих проблем, які постійно супроводжуються ризиком і відповідальністю, а новаторство і творчість на основі науки завжди приносить успіх. Розвиток здатності до підприємництва – це стабільні уявлення про професійний успіх і майбутню кар'єру. Розвинута здатність до підприємницької

діяльності – це гарантія нормального використання ресурсів та реалізації продукції виробництва. А тому розроблення спецкурсу з основ підприємницької діяльності для учнів ПТНЗ швейного профілю у процесі поглибленого вивчення сучасних концепцій менеджменту та принципів маркетингу є нагальною потребою педагогічного сьогодення.

У цьому контексті педагогічний феномен підприємницької діяльності у професійній підготовці учнів ПТНЗ визначається як складова професійної компетентності, що забезпечує спрямованість діяльності учнів на досягнення комерційного результату в реалізації технічних, соціальних та інших аспектів.

Література:

1. Герасіна С. В. Психологічні умови формування готовності до трудової діяльності учнів професійно-технічних навчальних закладів : Дис... канд. наук: 19.00.07 – 2009.
2. Мадзігон В. М. Підприємництво: причини виникнення і форми існування, підготовка молоді до підприємницької діяльності / В. М. Мадзігон, М. В. Вачевський. Актуальні проблеми економіки 2010 р. – № 7. – С.3–12.
3. Ничкало Н. Г. Теоретико-методологічні проблеми реформування професійно-технічної освіти [Текст] / Н. Г. Ничкало // Педагогіка і психологія. – 1997. – №3. – С.105-114.
4. Побірченко Н. А. Соціально-психологічні детермінанти професійної діяльності випускників ПТНЗ // Дидактика професійної школи/ Зб. наук. праць. – Вип.3. – Хмельницький, 2005. – С.187-190.
5. Воротіна Л. І. Соціальна відповідальність підприємств малого бізнесу в конкурентному середовищі // Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – Вип. 15. – С. 87-91.
6. Воротіна Л. І. Можливості збереження підприємств сектору малого бізнесу економіки України // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – С.32-38.
7. Пирог О. В. Оцінка пріоритетних регіонів та видів економічної діяльності щодо інвестування розвитку малих підприємств в Україні / О. В. Пирог, А. І. Зацепило // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – №16. – С. 14-17.
8. Майсюра О. М. Сутність та проблеми розвитку малого підприємства в економіці України / О. М. Майсюра // Економіка та держава. – 2010. – № 2. – С. 61-63.
9. Виговська В. В. Малий бізнес України: сучасний стан і тенденції розвитку / В. В. Виговська // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 59-65.
10. Панов Ю. И. Развитие предпринимательской активности современной молодежи в процессе обучения / Ю. И. Панов // Человек и образование. – 2007. – № 4 (17). – С. 94-99
11. <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>

Актуалізовано феномен підприємницької діяльності як педагогічної категорії, її визначення й опис; розкрито сучасні підходи до організації підприємницької діяльності у підготовці учнів ПТНЗ швейного профілю, виявлено перспективний погляд на розвиток підприємницької діяльності завдяки інноваційним технологіям. Підприємницька діяльність у професійній підготовці розглядається з позицій ціннісно-орієнтаційної парадигми, спрямованої на становлення позитивної мотивації до навчальної та трудової діяльності майбутніх кваліфікованих робітників швейної галузі на сучасному етапі розвитку підприємництва. Феномен підприємницької діяльності у професійній підготовці учнів ПТНЗ визначається як складова професійної компетентності, що забезпечує спрямованість діяльності учнів на досягнення комерційного результату в реалізації технічних, соціальних та інших аспектів.

Ключові слова: підприємницька діяльність, професійна підготовка учнів ПТНЗ швейного профілю, інноваційні технології, трудова діяльність.

Булах А. В. Феномен предпринимательской деятельности в профессиональной подготовке учащихся ПТУ швейного профиля. Актуализирован феномен предпринимательской деятельности, ее определение и описание, раскрыты современные подходы к организации предпринимательской деятельности в подготовке учащихся ПТУ швейного профиля, выявлен перспективный взгляд на развитие предпринимательской деятельности благодаря инновационным технологиям. Предпринимательская деятельность в профессиональной подготовке рассматривается с позиций ценностно-ориентационной парадигмы, направленной на становление положительной мотивации к учебной и трудовой деятельности на современном этапе развития предпринимательства. Феномен предпринимательской деятельности в профессиональной подготовке учащихся ПТУ определяется как составляющая профессиональной компетентности, который обеспечивает направленность деятельности учащихся на достижение коммерческого результата в реализации технических, социальных и других аспектов.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность, профессиональная подготовка учащихся ПТУ швейного профиля, инновационные технологии, трудовая деятельность.

Bulah A. V. The phenomenon of entrepreneurship in VET students' training of sewing profile.

Modified the phenomenon of entrepreneurship, its definition and description, unveiled modern approaches of entrepreneurship VET students' training of sewing profile, found perspective view of the development of entrepreneurship owing to the fact of innovative technologies. Business activities in vocational training is considered from the standpoint of the value-orientation paradigm aimed at becoming positive motivation to study and work at the present stage of business development. The phenomenon of entrepreneurship in the training of vocational school students is defined as a component of professional competence, which provides orientation activities of students to achieve commercial results in the implementation of technical, social and other aspects.

Keywords: entrepreneurship, VET students' training of sewing profile, innovative technology, work.

Рецензент: Орлов В. Ф., доктор педагогічних наук, професор

УДК 378.141

Гулай О. І.

ПЕРСПЕКТИВИ СТУПЕНЕВОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ БУДІВЕЛЬНИКІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Динамічний розвиток будівельної індустрії, активне використання новітніх матеріалів, механізмів і технологій зумовлює особливі вимоги до підготовки фахівців у системі освіти. Одним із визначальних факторів стрімкого розвитку економіки стала професійна компетентність майбутніх фахівців – від робітника до інженера. Сучасне будівельне виробництво ставить перед освітніми закладами завдання підготовки фахівців, які не лише здобули відповідну кваліфікацію, а й необхідні економічні знання, мають розвинуті організаційні здібності, творчий підхід до виконання роботи, уміння швидко адаптуватися в сучасних виробничих умовах. Саме тому актуальним є обґрунтування засад неперервної професійної освіти майбутніх